

प्रतिपादितां कर्मयोगप्राप्त्या सांख्ययोगनिष्ठां फलेन स्तुवन्नुपसंहरति एषेति एषा स्थितप्रज्ञलक्षणप्रसंगात् कथिता ब्राह्मी ब्रह्मशब्देनात्र ब्रह्मविदुच्यते ब्रह्मविद्वत्सैव भवतीति श्रुतेः तस्येयं ब्राह्मी स्थितिर्निष्ठा एनां निष्ठां प्राप्य नरो न विमुक्त्यति पुनर्मोहं न प्राप्नोति अस्यां अंतकालेऽपि स्थित्वेति सकृज्जाता पीयं फलवती न तूपासनावच्चिराभ्याससापेक्षेत्युक्तं ब्रह्म ऋच्छति प्राप्नोति किलोकांतरवत् गतिप्राप्यं ब्रह्म नेत्याह निर्वाणमिति निर्गतवानंगमनं यस्मिन् प्राप्ये ब्रह्मणितन्निर्वाणं तथा च श्रुतिः न तस्य प्राणा उक्ता मंत्यत्रैव समवनीयं ते ब्रह्मैव सन् ब्रह्माप्येतीति गतिमंतरेण प्राणरूपोपाधिप्रविलयमात्रात् घटाकाशस्य महाकाशत्वप्राप्तिवत् जीवस्य ब्रह्म प्राप्तिमाह अंतकाले पीत्यपि शब्दात् यो ब्रह्मचर्यादारभ्या त्रितितिस ब्रह्मनिर्वाणं कैमुतिकन्यायेन प्राप्नोतीति गम्यते अस्याध्यायस्यार्थः संगृहीतो मधुसूदनश्रीपादैः ज्ञानंतत्साधनं कर्मसत्त्वशुद्धिश्च तत्फलं तत्फलं ज्ञाननिष्ठैवेत्यध्यायेऽस्मिन् प्रकीर्तितं इति श्रीमत्पदवाक्य ० मर्या ० चतुर्धरवंशावतंस श्रीगोविंदसूरिसूनोर्नीलकण्ठस्य कृतौ भार ० भगवद्गीता प्रकाशे द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ २६ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७३ ॥ पूर्वस्मिन् अध्याये एषा ते भिहिता सांख्ये बुद्धिर्योगे त्विमांश्च ण्विति द्वे बुद्धीप्रदर्शय्य व्यवसायात्मिका बुद्धिरिति श्लोकेन सांख्यनिष्ठावतां पातशं कानास्तिकर्मयोगनिष्ठावतां तु सास्तीत्युक्ता यावानर्थ उदपाने इति सांख्यनि

एषा ब्रह्मी स्थितिः पार्थ नैनं प्राप्य विमुक्त्यति ॥ स्थित्वास्यामंतकालेऽपि ब्रह्मनिर्वाणमृच्छति ॥ ७२ ॥ इति श्रीम ० भी ० श्रीमद्भ ० सू ० सांख्ययोगो नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ पर्वणितुषट्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥ ॥ ७३ ॥ अर्जुन उवाच ज्यायसी चेत्कर्मणस्ते मता बुद्धिर्जनार्दन ॥ तर्हि कर्मणि घोरे मां नियोजयसि केशव ॥ १ ॥ व्यामिश्रेणेव वाक्येन बुद्धिर्मोहयसीव मे ॥ तदेकं वदनिश्चित्य येन श्रेयो हमाप्नुयां ॥ २ ॥

ष्टायां सर्वकर्मफलान्तर्भावश्रवणात्तामेव प्रशमात्मिकां स्वाशयानुकूलामन्वानोर्जुन उवाच ज्यायसीति हे जनार्दन कर्मणो निष्कामकर्मयोगापेक्षया बुद्धिः सांख्यनिष्ठा लक्षणं ज्ञानं ज्यायसी प्रशस्ततरा चेत्ते तव मता तर्हि मां भैक्ष्य वृत्त्यापितुष्यंतं घोरे बंधुवधाख्ये कर्मणि किंकुतो हेतोर्नियोजयसि पुनः पुनर्युध्यस्वेति वदन् ॥ १ ॥ ननु तव ज्ञाननिष्ठायामनधिकारात् कर्मैव कुर्वित्वा ब्रवीमीत्याशंक्याह व्यामिश्रेणेति व्यामिश्रेण अविविक्तेन इव शब्दो विविक्तेषु द्विदोषात् अविविक्ततां गृह्णामीति सूचयति तेन वाक्येन त्रैगुण्यविषयावेदान्तैर्गुण्यो भवार्जुनेति कचिद्वेदनिष्ठां त्याज्यसि कर्मण्येवाधिकारस्ते इति तामेव च पाहयसि तथा निर्वृद्धो नित्यसत्त्वस्थो निर्योगक्षेम आत्मवान् भवेति निवृत्तिमार्गं उपदिशसि धर्म्याद्वियुद्धात् श्रेयो न्यत्क्षत्रियस्य न विद्यत इति प्रवृत्तिमप्युपदिशसि न ह्येकेन मया युगपदुभयं स्थिति गतिवदनुष्ठातुं शक्यं अतो मे मम बुद्धिर्मोहयसीव वस्तुतस्तु मम मोहं नाशयितुं प्रवृत्तोऽसीति इव शब्देनोच्यते तत्तयोर्मध्ये यदेकं प्रधानं मद्योग्यं तत्तन्निश्चित्य वदयेनानुष्ठितेनाहं श्रेयः कल्याणं आप्नुयां ॥ २ ॥